

TJÄNSTEMÄNNEN OCH FRAMTIDEN

Av förvaltare AXEL KIND

Antalet tjänstemän kommer i början av 1970-talet att uppgå till en och en halv miljon. På det fackliga området förestår omgrupperingar och sammanslagningar av förbund till större enheter. Vilken politisk betydelse kan detta få och vilket politiskt parti kommer att få huvudinflytandet bland tjänstemännen? Detta är några av de frågeställningar, som diskuteras av förvaltare Axel Kind, själv fackligt verksam och tillika ordförande i Högerpartiets Centrala Tjänstemannaråds (HCT) arbetsutskott.

Det är numera ganska lätt att få en detaljerad bild av utvecklingen på arbetsmarknaden under senare år. Härtill bidrar främst folkräkningarna från 1950 och 1960. Antalet anställda har ökat kraftigt, vilket främst torde bero på tillbakagången inom jordbruket. En tillbakagång som för övrigt alltjämt pågår även om den sker i en något långsammare takt än tidigare.

Antalet tjänstemän har ökat snabbt och torde nu vara uppe i ett

antal av omkring 1,2 miljoner. Ökningen förutses fortsätta för att i början på sjuttioalet vara närmare 1,5 miljon.

Antalet kvinnor bland tjänstemännen är nu cirka 47 procent men ökar och kommer att ganska snart utgöra hälften av det totala antalet. Standardhöjning och teknisk utveckling med automationen som slutfas är den största anledningen till denna utveckling. Serviceyrkena tilltar i omfång och där är ökningen av tjänstemän också särskilt stor.

Yrkesverksamheten bland de gifta kvinnorna har stigit i hög grad. Under 1950-talet ökade antalet yrkesverksamma kvinnor med mer än 90 procent. Omsätts detta i absoluta tal ligger detta snarare över än under 200.000. Antalet män är under den angivna tiden så gott som oförändrat. I de lägre åldrarna har antalet för övrigt minskat något beroende på att många är under utbildning i större omfattning och under längre tid än vad som förut varit fallet. Yrkesverksamheten inom de högre och högsta åldrarna har gått tillbaka, vilket kan bero på förbättrade pensionsförhållande. Säkerligen samman-

hänger det emellertid också med det faktum, att det nuvarande skattesystemet knappast gör det lönsamt för äldre personer att ha stadigvarande sysselsättning.

I detta sammanhang kan det även vara värt att notera att yrkesverksamheten för gifta kvinnor är mycket större i städerna än på landsbygden. Detta förhållande beror givetvis främst på att möjligheterna till sysselsättning för kvinnor är betydligt större i städer och tätorter än i övriga delar av landet.

Hur det skall bli i framtiden är svårt att säga. Det finns dock vissa utvecklingstendenser för vår arbetsmarknad, som torde ha normgivande inflytande för överskådlig tid framöver. Man vet sålunda att det blir en betydande avgång från de äldre årgångarna. Tillskottet från de yngres sida kommer troligen att ytterligare minska allt eftersom kravet på bättre och längre utbildning träder i förgrunden.

Här kommer de gifta kvinnorna åter in i bilden. Även om man fortsättningsvis räknar med att den utländska arbetskraften ökar, måste nog de gifta kvinnorna i allt större omfattning pressas in på arbetsmarknaden. I detta sammanhang är det betydelsefullt att klara ut den ekonomiska situationen för dessa. Många vill säkerligen byta arbetet i hemmet mot en verksamhet, som ger dem egna pengar i handväskan och möjlighet till standardhöjning. För många andra och

kanske för de flesta är det dock en fråga om att tjäna pengar till livets nödtorft. De måste helt enkelt arbeta utom hemmet för att det hela skall gå ihop ekonomiskt. Ständigt ökade skatter, där progressiviteten tar en allt större del av inkomsten och där prishöjningarna ibland till och med ligger före löneökningarna gör att det som blir kvar i avlöningskuvertet alltid är i minsta laget. Valfrihet mellan hemmet och förvärvsarbetet finns ej för dessa kvinnor. Här är bara frågan om att skaffa pengar till hyran — till maten.

Ett LO-förbund

Inom den fackliga världen kan man för närvarande spåra en klar tendens till allt större organisationsenheter. Mängd ger tyngd och enighet ger styrka heter det i informationsanförandena. LO:s statstjänarkartell, som omfattar 11 statstjänarförbund överväger sålunda ett samgående i ett enda förbund. Sammanslagningen torde ha aktualiserats inför förhandlingsrättens ikraftträdande den 1/1 1966. För LO:s del är frågan för övrigt ingalunda ny. Det är säkert omkring 10 år sedan man på allvar övervägde en sammanslagning. Under tiden har vissa konkreta åtgärder vidtagits i syfte att bereda marken för ett enhetligt förbund. Ett exempel på detta är tidningen "Statsanställds" tillkomst. Inom kartellen finns i dagens läge för övrigt endast tidningen "Signalen".

Man tycks mena att skall förhandlingsrätten effektivt kunna utnyttjas och skall strejkrätten vid behov komma till användning, måste helt enkelt en samordning komma till stånd.

Ett storförbund inom kartellens ram kommer säkerligen upp i en storleksordning på 160.000 medlemmar. En sådan organisation skapas emellertid inte i en handvändning, även om både fackliga och politiska intressen i allt väsentligt är gemensamma.

TCO torde i stort sett befinna sig i samma situation som kartellen. Även här är det fråga om såväl rationalisering som konsolidering inför den kommande förhandlingsrätten. Om man ej kommit så långt på väg som LO, har man dock haft förbundsledarkonferens och diskuterat organisationsfrågan med förhandlingsrättens inflytande som bakgrund.

Redan nu pågår det strävanden i avsikt att åstadkomma ett konkret förslag till sammanslagning av tre av de fyra försvarsförbunden nämligen Underbefälsförbundet (FUF), Underofficersförbundet (SUOF) och Försvarets civila tjänstemannaförbund (FCTF). Förbundens kongresser har givit klarsignal till ett praktiskt förberedelsearbete, syftande till eventuellt samgående 1968 eller kanske något senare. Det fjärde förbundet i sammanhanget, Svenska officersförbundet (SOF) är icke intresserat av en sammanslagning, i vart fall

ej för närvarande. Förbundet tillhör dessutom en annan topporganisation, SR, vilket givetvis försvårar ett eventuellt samarbete med sikte på sammanslagning.

Statstjänstemannasektionen inom TCO omfattar för närvarande 18 förbund men skulle i sin slutliga utformning kunna omfatta endast tre förbund. Även om man ej kan kalla dem storförbund, är det dock frågan om stora sammanslutningar med medlemstal som man ej är van vid tidigare. Man tänker sig då ett förbund för den allmänna statsförvaltningen där nu sju förbund agerar. Ett andra förbund avses omfatta undervisningens folk och så till sist ett försvarsförbund. Medlemsantalet blir med denna indelning i nämnd ordning 60.000, 50.000 och 30.000. De på detta sätt uppkomna organisationerna blir säkert mycket effektiva och resultatet på det lokala planet kan avsevärt förbättras. Genom de nuvarande förbundens ringa storlek äger en splittring rum med vilken man knappast kan möta de nya krav och problem som rätten att förhandla ställer på organisationerna. Vad som här sagts utgör bara några typexempel på den verksamhet, som pågår inom några av de fackliga tjänstemannaorganisationerna i syfte att inom en snar framtid åstadkomma effektivare organisationsenheter.

Politiskt inflytande

Hur kommer nu de planlagda och

delvis förberedda organisationerna att inverka på det politiska området? Beträffande LO och dess kartell så är väl läget ganska klart. Samgåendet mellan flera förbund till stora enheter underlättar såväl den politiska som den fackliga ledningen och samklngen med socialdemokraterna kommer att tona än skönare.

Saken kommer i en något annan dager när det gäller övriga tjänstemannasammanslutningar, vilka står utanför de kollektivanslutnas stängsel. Man har från de borgerliga partiernas sida ofta framhållit att tjänstemannaförbunden, med undantag av LO-kartellen, har en självständig ställning gentemot de politiska partierna, och att alla partier har samma möjligheter till påverkan. Detta är en sanning med stor modifikation.

Ser man på de kvinnor och män, som sitter i ledningen för många TCO-förbund, inklusive TCO:s styrelse, finner man att majoriteten är socialdemokrater. Detta förhållande är ingen tillfällighet. Målmedvetet och utan några som helst hänsyn har socialdemokraterna sett till att de fått ledningen i det ena förbundet efter det andra. Vissa förbund står dock utanför den socialistiska maktsfären. Detta gäller särskilt förbund inom SACO och SR men förekommer även inom ett antal TCO-förbund. Det socialdemokratiska inflytandet är av stor betydelse för partiet. Det är vidare ett inflytande, som ej för-

pliktar, i varje fall ej på samma sätt som gentemot statstjänarkartellen. När det gäller LO och kartellen är man skyldig och ibland även tvingad att rätta sig efter den fackliga organisationens önskemål. Man är mer obunden och behöver ta mindre hänsyn till tjänstemän inom andra organisationer. Med andra ord man har i stort sett samma förmåner men icke samma skyldigheter. När nu enheterna blir större är risken stor att de små sammanslutningarna försvinner i det stora kollektivet och att det socialdemokratiska inflytandet ökar.

I den situationen är det nödvändigt att de borgerliga partierna uppmärksammat följer utvecklingen och bevakar sina intressen. I detta sammanhang är det av stor betydelse att de för en politik, som kan accepteras av ett allt större antal tjänstemän.

Skillnaden mellan arbetare och tjänstemän blir för varje år allt mindre. Ett exempel bland många andra är att de stats- och kommunalanställda tjänstemännen nästa år får kollektivavtal. För övrigt är tjänstemännen i många avseenden icke bara upphunna av arbetarna utan även distanserade. I ett sådant läge och med hänsyn till den framtida utvecklingen sådan den kan skönjas i dag, ligger det nära till hands att för framtiden tala om en enda löntagarorganisation. Vem kommer att få det politiska inflytandet över denna jätteorganisation?